Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2010, sp. zn. 22 Cdo 3942/2008, ECLI:CZ:NS:2010:22.CDO.3942.2008.1

Číslo: 18/2011

Právní věta:

Společné jmění manželů zúžené podle § 143a občanského zákoníku nemůže být rozšířeno do předchozího rozsahu rozhodnutím soudu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.04.2010

Spisová značka: 22 Cdo 3942/2008

Číslo rozhodnutí: 18

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Společné jmění manželů

Předpisy: 2
2 obč. zák.
4 obč. zák.
§ 143a odst. 1
§ 148 odst. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O b v o d n í s o u d pro Prahu 5 rozsudkem ze dne 4. 9. 2007 zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal, aby společné jmění účastníků zúžené Smlouvou o zúžení společného jmění ze dne 23. 9. 2005 bylo obnoveno „ke stavu před sepisem notářského zápisu o zúžení společného jmění manželů“, a rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Soud prvního stupně vzal za prokázáno, že dne 23. 9. 2005 účastníci jako manželé sepsali ve formě notářského zápisu smlouvu o zúžení společného jmění manželů podle § 143a odst. 1 obč. zák., kterou upravili zákonný rozsah společného jmění manželů. Soud prvního stupně opřel zamítavé rozhodnutí o závěr, že soud může rozhodnout o „rozšíření“ společného jmění manželů do „předchozího stavu“ na návrh jednoho z manželů za předpokladu, že o společném jmění manželů bylo rozhodnuto podle § 148 odst. 1, 2 obč. zák., tedy pokud o zúžení společného jmění manželů rozhodoval soud, přičemž v daném případě tato podmínka splněna nebyla.

M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 10. 4. 2008 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a

rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud zdůraznil, že ustanovení § 143a obč. zák. umožňuje manželům dohodou rozšířit nebo zúžit zákonem vymezený rozsah jejich společného jmění. Smluvní ujednání lze opakovaně a bez jakýchkoliv zákonných podmínek (vyjma požadované formy) měnit. Naproti tomu změny společného jmění manželů provedené soudem upravuje § 148 obč. zák. Do předchozího rozsahu pak může být společné jmění zúžené rozhodnutím soudu rozšířeno opětovně na základě rozhodnutí soudu k návrhu jednoho manželů. Odvolací soud zdůraznil, že občanský zákoník důsledně odděluje možnost úpravy zákonného rozsahu zúžení společného jmění manžely smlouvou manželů od zásahu soudu v taxativně vymezených situacích. Rozhodnutí soudu o rozšíření společného jmění, které bylo zúženo, je omezováno pouze na ty případy, kdy soud také dříve rozhodoval o jeho zúžení, nelze však v žádném případě rozhodnutím soudu omezovat dříve upravenou a preferovanou smluvní volnost.

Rozsudky soudů obou stupňů napadl žalobce dovoláním přípustným podle jeho přesvědčení podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a namítal, že rozhodnutí nalézacích soudů spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Odvolacímu soudu vytýkal nesprávnost jeho právního posouzení potud, že i společné jmění manželů zúžené na základě dohody uzavřené mezi manžely může být opětovně rozšířeno do původního rozsahu na základě soudního rozhodnutí. Navíc zdůraznil, že i dohoda o zúžení společného jmění manželů může být neplatná podle § 38 odst. 2 obč. zák.

Žalovaná navrhla zamítnutí dovolání. Zdůraznila, že pro věc rozhodnou právní otázku možného rozšíření společného jmění manželů odvolací soud vyřešil v souladu s hmotným právem.

Podle čl. II – přechodná ustanovení, bodu 12 zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, účinného od 1. 7. 2009 (vyjma ustanovení čl. I bodů 69, 71 a 100, ustanovení čl. XIII a ustanovení čl. XVII bodu 1, která nabývají účinnosti 23. 1. 2009), dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vyhlášeným (vydaným) přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů; užití nového ustanovení § 243c odst. 2 tím není dotčeno.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Dovolací soud proto při projednání dovolání postupoval podle občanského soudního řádu ve znění účinném do novely provedené zákonem č. 7/2009 Sb.

Dovolatel v dovolání vedle rozsudku odvolacího soudu napadl výslovně i rozsudek soudu prvního stupně. Funkční příslušnost soudu k projednání dovolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně není dána; řízení o takovém podání Nejvyšší soud zastaví podle § 104 odst. 1 o. s. ř. (k tomu srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 265/2003, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 2006, pod pořadovým č. 47). Dovolací soud proto řízení o dovolání žalobce proti rozsudku soudu prvního stupně podle § 104 odst. 1 o. s. ř. zastavil.

Směřoval-li dále žalobce své dovolání proti rozsudku odvolacího soudu, dovolací soud se zabýval přípustností podaného dovolání.

Podle ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, a) jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé, b) jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil, c) jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně,

jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam.

Podle § 237 odst. 3 o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam (odstavec 1 písm. c/) zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je přípustné jen tehdy, jde-li o řešení právních otázek (jiné otázky, zejména posouzení správnosti nebo úplnosti skutkových zjištění přípustnost dovolání nezakládají) a současně se musí jednat o právní otázku zásadního významu.

Rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na právním závěru, podle kterého společné jmění manželů zúžené jejich dohodou uzavřenou formou notářského zápisu podle § 143a obč. zák. nemůže být opětovně rozšířeno do předchozího rozsahu rozhodnutím soudu.

Protože na posouzení této otázky, která dovolacím soudem dosud řešena nebyla, je rozhodnutí odvolacího soudu založeno, má napadené rozhodnutí zásadní právní význam, a dovolání je přípustné; není však důvodné.

Podle § 143a odst. 1, 2 obč. zák. manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů. Takto mohou manželé změnit rozsah majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, ale i majetku a závazků, které již tvoří jejich společné jmění. Předmětem této smlouvy mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty a závazky. Jestliže je předmětem smlouvy nemovitost, která již náleží do společného jmění manželů nebo do výlučného majetku jednoho z nich, nabývá smlouva účinnosti vkladem do katastru nemovitostí. Manželé mohou dále smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

Podle § 148 odst. 1, 2, 4 obč. zák. soud může ze závažných důvodů na návrh některého z manželů zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Na návrh některého z manželů soud zúží společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. Jestliže o společném jmění manželů bylo rozhodnuto podle odstavce 1 nebo 2, může být rozšířeno do předchozího rozsahu jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů.

Podle § 151 obč. zák. jestliže za trvání manželství společné jmění zaniklo, může být obnoveno jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů.

Stávající úprava obsažená v občanském zákoníku umožňuje provést změny v rozsahu majetkového společenství buď na základě smlouvy uzavřené mezi manžely (§ 143a obč. zák.), nebo na základě rozhodnutí soudu (§ 148 odst. 1, 2 obč. zák.). Zatímco změna rozsahu společného jmění manželů provedená na základě dohody manželů není občanským zákoníkem podmíněna existencí žádného zákonného důvodu a umožňuje manželům i opakovanou změnu rozsahu společného jmění manželů, zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti soudem je vázáno na taxativně provedený výčet důvodů obsažený v § 148 odst. 1, 2 obč. zák.

Pro případ zásahu do rozsahu společného jmění manželů na základě smlouvy občanský zákoník nepředpokládá ingerenci soudu a ponechává změny v rozsahu majetkového společenství výhradně na smluvní volnosti manželů. Naproti tomu v případě zúžení společného jmění manželů soudem podle §

148 odst. 1, 2 obč. zák. občanský zákoník v odst. 4 téhož zákonného ustanovení umožňuje rozšíření společného jmění manželů do předchozího rozsahu výhradně jen na základě rozhodnutí soudu vydaného na základě návrhu jednoho z manželů.

Z oddělené úpravy smluvních zásahů do rozsahu společného jmění manželů a zúžení provedeného na základě rozhodnutí soudu a z výslovného odkazu na možnost zásahu soudu do zúženého společného jmění manželů (§ 148 odst. 4 obč. zák.) formou jeho rozšíření pouze v případě, kdy bylo společné jmění manželů zúženo až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti soudním rozhodnutím (§ 148 odst. 1, 2 obč. zák.) podle názoru dovolacího soudu jednoznačně vyplývá, že smluvní zásah manželů do zákonného rozsahu jejich majetkového společenství nemůže být v daném případě dotčen soudním rozhodnutím. Jestliže tedy manželé postupem podle § 143a obč. zák. zúžili své společné jmění manželů, nemůže dojít k rozšíření společného jmění manželů do předchozího rozsahu na základě rozhodnutí soudu. Na daný případ pak nedopadá ani ustanovení § 151 obč. zák., neboť v daném případě nedošlo k zániku společného jmění, ale toliko k jeho zúžení na základě dohody manželů.

Pro úplnost dovolací soud dodává, že poukaz žalobce na možnou absolutní neplatnost dohody o zúžení společného jmění manželů by nemohl vést k jinému než zamítavému rozhodnutí ohledně jím uplatněného nároku. Jestliže by totiž dohoda o zúžení společného jmění manžel byla absolutně neplatná, zákonný rozsah společného jmění manželů by nebyl dotčen a žalobce by se tím spíše nemohl domáhat obnovení zúženého společného jmění manželů, protože by k žádné změně rozsahu společného jmění nedošlo.

Rozsudek odvolacího soudu je z pohledu dovolacích námitek správný, a dovolání žalobce bylo proto zamítnuto (§ 243b odst. 2 o. s. ř.).